

Russo, Studii, I σ. 68-86

①

Δωρόθεος

(Μονεμβασίας)

ὁ ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΟΣ

Τὸ 1631 ἐξεδόθη ἐν Βενετία διὰ πρώτην φοράν τὸ πολλάκις ἐπανεκδοτὴν
«Βιβλίον ἱστορικόν, περιέχον ἐν συνόψει διαφόρους καὶ ἐξόχους ἱστορίας,
ἀρχόμενον ἀπὸ υτίσεως κόσμου [κτλ...]. Συλλεχθέν μὲν ἐκ διαφόρων
ἀκριβῶν ἱστοριῶν καὶ εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν μεταχλωττισθέν παρὰ
τοῦ ἱερωτάτου μητροπολίτου Μονεμβασίας κυρίου Δωροθέου [κτλ...].»
 Πρόκειται περὶ ἀρροφικοῦ λαϊκοῦ ἀναγνώσματος (γνωστοῦ ὡς «Χρονο-
 γράφος») τὸ ὅποτον (κατὰ τὸν Ροῦσσον, ἔ. ἀ., σ. 84-85) ἐπανεξεδόθη τὸ 1637,
 τὸ 1654, τὸ 1676, τὸ 1681, τὸ 1684, τὸ 1686, τὸ 1691, τὸ 1743, τὸ 1750, τὸ
 1761, τὸ 1763, τὸ 1781, τὸ 1786, τὸ 1792, τὸ 1798 κτλ. [τὸ etc. = κτλ. σημει-
 οῦται ὑπὸ τοῦ Russo]. — Τὸ ἔργον εἶχε μεγάλην διάδοσιν, ἐπιτομὰς καὶ μετα-

φράσεις ^{εἰς γλῶσσαν} (σλαβονικήν καὶ (σερβοσλοβήν) εἰς γλῶσσαν ρουμανικήν.

Τὸ περιεχόμενον τοῦ βιβλίου εἶναι, κατὰ βάσιν, ἡ γνωστὴ ἐκ
 ωηρῶν συντάξεων καὶ ωηρῶν διασκευῶν διμῶδης χρονολογίας τοῦ 16^{ου}
 αἰῶνος, ἀρχομένη ἀπὸ ἐκτίσεως νόμου καὶ διήκονσα μέχρι τοῦ 1570 (διὸ
 καὶ γνωρίζεται ὑπὸ τὸ ὄνομα «Χρονικὸν τοῦ 1570»)* περὶ ταύτης ὁ Ροῦσσος
 (σελ. 58) παρασέμνει εἰς τὸ ἄλφρον τοῦ Th. Preger, Die Chronik vom Jahre 1570,
 in Byzantinische Zeitschrift, 11 (1902) σ. 4-5. Ὁ Preger ἐμελέτησε περὶ
 τὰ 25 χειρόγραφα τῆς ἐν λόγῳ χρονολογίας τοῦ 16^{ου} αἰῶνος, ἡτὶς φέρεται
 ἀνώνυμος (εἰς 4 χειρόγραφα ἀναγράφεται τὸ ὄνομα τοῦ Μανουὴλ Μα-
 λαζοῦ, ἀλλὰ οὗτος θεωρεῖται ἀπλοῦς ἀντιγραφεὺς καὶ συγγραφεὺς, οὐχὶ
 συντάκτης τοῦ Χρονικοῦ). Τῆς ἀνωτέρου ταύτης λαϊκῆς χρονο-

γραφίας του 16^{ου} αιώτος σώζονται διάφοροι ἐλαφρῶς παραλλήλωςτοι δια-
σκευαί, συντομώτεροι ἢ ἐκτενέστεροι, ἐν ταύτης δὲ ἀρῶν ἡ ἀΐστορία
ωστικὴ καὶ τῆς Κων/πόλεως τοῦ Ζυγομαχᾶ (α' ἔκδοσις ἐς τὴν Τυρκογραφίαν τοῦ
Κρουσίου, 1584), ἡ ἀΐστορία Πατριαρχικὴ καὶ Κων/πόλεως τοῦ Μαλαζοῦ (α' ἔκδο-
σις ἐς τὴν Τυρκογραφίαν ἐπίσης), ἡ «Ἐκτενὴς Χρονικὴ», ἡν ἐξ ἀχιόρειτικῶς
κώδικος ἐξέδωκεν ὁ Σπ. Λάμπος (London 1902), ἡ «Ἐκτενὴς Χρονικὴ», ἡν
ἐν χειρογράφῳ τῆς Ὀξφόρδης ἐξέδωκεν ὁ Κ. Σάββας (Μεσ. Βιβλ. τόμ. 7, σ. 557-610)
καὶ ἄλλα. Μετὰ τὸ ἄρθρον τοῦ Preger ἔργον γνωστὰ καὶ ἄλλα σχετικὰ
χειρόγραφα. — Ἡ λαϊκὴ αὕτη χρονογραφία τοῦ 16^{ου} αιώτος ἀνεκζητήθη
κυρίως ἀπὸ τὴν διμυρὴν παράφρασιν τῆς «Χρονικῆς Βίβλου» τοῦ Κωνσταντίνου

Μανασσῆ (13' αἰ.), συμπληρωμένη μετ' αὐτῆς μεράλεια ἀπὸ τοῦ Θεοφάνους, τοῦ Γεωργίου Μοναχοῦ, τοῦ Κεδρηντοῦ, τοῦ Ζωναρᾶ κ. ἄ. Ἀξιολογώτεκ εἶναι τὰ μεράλεια περὶ τῶν μετὰ τὴν ἱστορικῶν γεγονότων, ἀπὸ τῆς ἀλώσεως μέχρι τοῦ 1570 καὶ ἐσέκεια.

Τῆς λαϊκῆς ταύτης χρονολογίας τοῦ 16^{ου} αἰῶνος μία διασκευὴ εἶναι τὸ «Βιβλίον ἱστορικόν» τὸ ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Δωροθέου Μογεμβασίας ἐκδοθὲν τὸ πρῶτον ἐν Βενετίᾳ τὸ 1631.

Ὁ Κ. Σάττας ἀπέδωκεν εἰς λάθος τῶν τυπογράφων τὸ ὄνομα Δωροθέου, ὑποστηρίζων ὅτι ἡ σύνταξις τοῦ ἔργου ὀφείλεται εἰς τὸν Ἱερόθεον Μογεμβασίας (μετὰ τὸ 1578 ἀνελθόντα εἰς τὸν θρόνον καὶ πρὸ τοῦ 1602 ἀποθανόντα), ὅστις διὰ μακρῶν ἀναξέρεται εἰς τὸ βιβλίον καὶ ὅστις ἦτο ὁ μόνος πού ἠδύνατο γὰρ γνωρίζῃ ὅλας τὰς ἐντὶ καταχωριζομένας λεωτομερείας περὶ τῶν συμβάντων

ἐπὶ τῆς πολυταρχοῦ πατριαρχείας τοῦ Ἱερεμίου Β', περὶ τοῦ εἰς Μόσχην
ταξιδίου τοῦ οἰκον. πατριάρχου καὶ τῆς ἀποστολῆς του (1588-1590), τῶν
ἐκεῖ διαπραγματεύσεων κτλ. Ἰστοποιεῖ δὲ ὁ Σάββας τὴν ἀποψιν
του καὶ μὲν τὸ γεγονός ὅτι μετὰ τὸν Ἱερόθεον οὐδένα Δωρόθεον συν-
αντᾷ εἰς τὸν ὄρον τῆς Μονεμβασίας (Κ. Σάββ, Μεσαιων. Βιβλιοθήκη,
τόμ. 3, σσ. 15-19. — Russo, Studii, I σ. 71).

Κατὰ τὸν Χρυσόστομον Παπαδόπουλον (περὶ τῆς ἑλλ. ἐκκλησ. χρονο-
γραφίας τοῦ 16 αἰῶνος, Ἀλεξάνδρεια 1912 = ἑκκλ. φάρος 9, 1912, σ. 410-454)
δὲν εἶναι δυνατόν νὰ εἶναι συντάκτης τοῦ ἔργου ὁ Ἱερόθεος.

Ὁ Δημοσθ. Ρουσσός, ἀπορρίπτων τὴν ἀποψιν τοῦ Σάββα, προσθέτει ὅτι
εἶναι ἀνευ σημασίας τὸ γεγονός ὅτι οὐδεὶς Δωρόθεος Μονεμβασίας συναν-
τᾷ μετὰ τὸν Ἱερόθεον, διότι ὁ συντάκτης τοῦ Χρονικοῦ ἠδύνατο νὰ

εἶναι προγενέστερος καὶ ὅχι μεταγενέστερος τοῦ Ἱεροθέου. Πράγματι
 δὲ ἀνεκρίσκει ὁ Ρουσσός (ἐνδ' ἀνωτ. σ. 78) καὶ σημειώνει ἕνα Δωρόθεον
Μονεμβασίας, λόγιον, κατὰ τὸ ἔτος 1422, ὅστις σώζεται καὶ ὁμιλία
 «Διδασκαλία λεχθεῖσα ὅτι ἡ ἔφοδος ἐγένετο τῶν ἀθείων Ἀγαρηνῶν κατὰ
 ταύτης τῆς βασιλίδος τῶν πόλεων κατὰ μῆνα Ἰούνιον ἡμέρα κ'» (Νέος Ἑλλη-
 νομότης 5, 1908, σ. 267). Πιθανῶς λοιπὸν, κατὰ τὸν Ρουσσόν (σ. 79), ὁ
 Δωρόθεος οὗτος τοῦ 1422 ἢ ἄλλος τις, προγενέστερος καὶ ὅχι μετα-
 γέστερος (ἂν μὲν μεταγενέστερος δὲν ὑφάρχει) τοῦ Ἱεροθέου, ~~ὑπερξενόωντάς τε~~
 συνέταξε μίαν διασκευὴν τῆς γνωστῆς Χρονογραφίας, ἡ ὅσην συνε-
 ρωθεῖσα ἀρχότερον ὑπὸ ἄλλων μετὰ μέχρι τέλους τοῦ 16^{ου} αἰῶνος γεγονη-
 διατήρησεν ὡς ὄνομα συγγραφῆς τὸ ὄνομα τοῦ Δωρόθεου Μονεμβασίας,
 ὄνομα τὸ ὅστις δὲν δικαιούμεθα νὰ ἐξοβελίσωμεν.